

August OSZCZYGIEŁ, Jan ZUBA

Produkcyjność macior i ich wpływ na produkcję żywca wieprzowego w wybranych gospodarstwach indywidualnych

The Influence of Sows Productivity over Porky Cattle Production at the Chosen Farms

Produkcją świń w Polsce zajmują się głównie gospodarstwa indywidualne, które w r. 1993 wytwarzały ponad 80% żywca wieprzowego (5).

Podstawowymi działalnościami w produkcji świń jest chów macior i produkcja prosiąt. Od sprawności produkcyjnej macior uzależniona jest sprawność całego stada. Szczególną rolę spełnia jakość i koszt produkowanych prosiąt. Zdrowe, dobrze odchowane prosięta gwarantują duże przyrosty, dobre wykorzystanie paszy oraz opłacalną produkcję (3).

Cechy płodności loch z powodu niskiej odziedziczalności charakteryzuje szeroka zmienność środowiskowa i fenotypowa (9, 11). Dodatkowym utrudnieniem na drodze poprawy płodności świń jest układ negatywnych korelacji pomiędzy poziomem zdolności rozplodowej a przydatnością do intensywnego tuczu i wartością rzeźną. Stąd szczególnego znaczenia nabiera zagadnienie poszukiwania metod zmniejszania strat prosiąt w okresie odchowu (1, 4). Padnięcie każdego zwierzęcia jest wymierną stratą gospodarczą. Jako przyczyny padnięć podawane są wady wrodzone, choroby, niedożywienie i przygniecenie prosiąt przez lochę. U podstaw takiej sytuacji leżą zawsze nieprawidłowe żywienie i warunki utrzymania (8).

Kształtowanie się sytuacji rynkowej w zakresie obrotu wieprzowiną wyraźnie zmierz w kierunku preferencji jakości, co niewątpliwie powodować będzie wzrost wymagań wobec producentów surowca i tym samym konieczność poszukiwania przez nich nowych rozwiązań technologicznych (6, 10, 13). Zwrócenie uwagi na ten problem wydaje się istotne w gospodarce rynkowej oraz w procesie intensyfikacji produkcji żywca wieprzowego.

MATERIAŁ I METODY

W badaniach wykorzystano dane źródłowe Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej za rok 1994, dotyczące produkcyjności macior i produkcji żywca wieprzowego w gospodarstwach indywidualnych w układzie makroregionalnym (2, 12). Materiał ten stanowi jak dotychczas najpewniejsze źródło informacji o chowie świń w gospodarstwach indywidualnych. W zależności od cyklu produkcyjnego gospodarstwa podzielono na utrzymujące maciory i nie utrzymujące macior. W każdym makroregionie określono podstawowe wskaźniki pro-

dukcyjne dotyczące macior oraz produkcję i sprzedaż żywca wieprzowego na 1 ha UR, na 1 gospodarstwo, na 1 maciorę. W pracy zastosowano metodę tabelaryczno-opisową.

Celem badań było określenie w układzie makroregionalnym produktywności macior oraz produkcji żywca wieprzowego w gospodarstwach indywidualnych prowadzących książki rachunkowości rolnej.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

W badanej zbiorowości gospodarstw utrzymujących maciory było 635, natomiast 204 gospodarstwa nie utrzymywały macior. Najwyższą liczbę gospodarstw utrzymujących maciory stwierdzono w makroregionie środkowo-zachodnim — 167, a najniższą w makroregionie środkowo-wschodnim — 31.

Gospodarstwa utrzymujące maciory miały z reguły wyższą powierzchnię UR od 8,51 ha w makroregionie południowo-wschodnim do 16,75 ha w makroregionie północnym. Średnio gospodarstwa nie utrzymujące macior posiadały powierzchnię UR niższą o 4,36 ha w porównaniu z gospodarstwami utrzymującymi maciory.

Najwyższy średni stan macior wystąpił w makroregionie środkowo-zachodnim — 3,45 szt., a najniższy w makroregionie stołecznym — 1,65 szt. Średnio w badanych gospodarstwach liczba macior wynosiła 2,35 szt.

W poszczególnych makroregionach uzyskano zróżnicowaną liczbę prosiąt urodzonych od 1 maciory. Najniższa liczba urodzonych prosiąt wystąpiła w makroregionie południowo-wschodnim — 17,17 szt., a najwyższa w południowo-zachodnim — 21,60 szt. Z kolei liczba prosiąt odchowanych od 1 maciory najwyższa była w makroregionie południowo-zachodnim — 17,76 szt., a najniższa w środkowo-wschodnim — 14,37 szt. Liczba prosiąt padłych w przeliczeniu na 1 maciorę kształtowała się od 0,77 szt. w makroregionie południowo-wschodnim do 4,03 szt. w makroregionie stołecznym. Zmniejszenie liczby upadków przy wychowie prosiąt wpływa na zwiększenie opłacalności ich produkcji. Z przedstawionych danych wynika, że w badanych gospodarstwach można ograniczyć liczbę upadków prosiąt, co zwiększy produkcję żywca wieprzowego.

W przeliczeniu na 1 gospodarstwo liczba odchowanych prosiąt kształtowała się od 23,99 szt. w makroregionie stołecznym do 58,79 szt. w makroregionie środkowo-zachodnim. Tak duże zróżnicowanie liczby prosiąt na 1 gospodarstwo między badanymi makroregionami uwarunkowane jest między innymi strukturą agrarną i średnim stanem macior.

W gospodarstwach utrzymujących maciory średni procent upadków świń ogółem w kg produkcji wynosił 1,96%, a w gospodarstwach nie utrzymujących macior — 1,26% (tab. 1).

Produkcja żywca brutto w gospodarstwach z maciorami była ponad trzykrotnie wyższa w makroregionie środkowo-zachodnim w porównaniu z makroregionem południowo-wschodnim, natomiast produkcja żywca w gospodarstwach bez macior była czterokrotnie wyższa w makroregionie środkowo-zachodnim niż stołecznym.

W przeliczeniu na 1 ha UR produkcja żywca brutto w gospodarstwach utrzymujących maciory kształtowała się od 199,22 kg w makroregionie stołecznym do 461,74 kg w makroregionie środkowo-zachodnim. Z kolei produkcja żywca brutto w gospodarstwach nie utrzymujących macior kształtowała się od 52,95 kg w makroregionie północno-wschodnim do 192,89 kg w makroregionie środkowo-zachodnim. Średnio w przeliczeniu na 1 ha UR w badanej zbiorowości produkcja żywca brutto była 2,6 razy wyższa

Tab. 1. Wskaźniki produktywności macior w badanych gospodarstwach
Sows productivity ratios in investigated farms

Makroregiony	Stożeczny	Północno- -wschodni	Północny	Południowy	Południowo- -wschodni	Środkowo- -wschodni	Środkowy	Środkowo- -zachodni	Południowo- -zachodni	Ogółem - średnio
Liczba gosp. z maciorami	74	81	70	34	66	31	49	167	63	635
bez macior	15	32	17	13	51	19	11	25	21	204
Powierzchnia UR w gospodarstwach										
z maciorami	13,68	16,63	16,75	12,21	8,51	10,63	12,12	14,33	16,4	13,95
bez macior	7,18	13,5	12,7	14,07	5,35	8,06	7,57	7,64	15,09	9,59
Średni stan macior szt.	1,65	2,06	1,9	3	1,81	1,87	1,87	3,45	1,93	2,35
Liczba prosiąt od 1 maciory										
urodzonych szt.	18,59	19,51	19,44	19,24	17,17	17,57	17,86	20,15	21,6	19,29
odchowanych szt.	14,54	15,73	17,21	16,77	16,4	14,37	15,84	17,04	17,76	16,37
Ilość upadków na 1 maciorę szt.	4,03	3,77	2,23	2,46	0,77	3,21	2,02	3,11	3,83	2,92
Liczba odchowanych prosiąt na 1 gosp.	23,99	32,4	32,7	50,31	29,68	26,87	29,62	58,79	34,28	38,47
% upadków ogółem w kg produkcji w gosp.										
z maciorami	3,42	2,4	2,14	0,93	1,01	2,89	2,55	1,26	1,92	1,96
bez macior	0,54	0,81	3,76	0,77	0,43	0,06	1,57	0,26	4,89	1,26
% upadków z produ- kcji w kg produkcji ogółem w gosp.:										
z maciorami	2,61	2,22	2,14	0,93	1	2,99	2,07	1,19	1,44	1,74
bez macior	0,54	0,81	2,95	0,76	0,43	0,06	1,57	0,26	4,89	1,19

w gospodarstwach utrzymujących maciory w porównaniu z gospodarstwami nie posiadającymi macior. Podobnie kształtowała się produkcja żywca netto na 1 ha UR w gospodarstwie z maciorami oraz bez macior między poszczególnymi makroregionami.

Produkcja żywca brutto na 1 maciorę wahała się od 1269,68 kg w makroregionie południowo-wschodnim do 2198,72 kg w makroregionie środkowym. Produkcja żywca netto na 1 maciorę kształtowała się od 1255,68 kg w makroregionie południowo-wschodnim do 2148,26 kg w makroregionie środkowym. Tak znaczne zróżnicowanie produkcji żywca netto na 1 maciorę między badanymi makroregionami wskazuje na duże możliwości zwiększenia produkcji.

Produkcja towarowa żywca na 1 ha UR w gospodarstwach z maciorami kształtowała się od 161,46 kg w makroregionie północno-wschodnim do 395,64 kg w makroregionie środkowo-zachodnim. W gospodarstwach nie utrzymujących macior średnio na 1 ha UR

produkcja towarowa żywca była 2,7 razy niższa i wynosiła 91,23 kg. Produkcja towarowa żywca na 1 maciorę kształtowała się od 1005,11 kg w makroregionie południowo-wschodnim do 1906,70 kg w makroregionie środkowym, przy średniej wynoszącej 1436,76 kg (tab. 2).

Przedstawione wskaźniki określające produktywność macior i produkcję żywca wie-

Tab. 2. Produkcja i sprzedaż żywca wieprzowego w przeliczeniu na 1 gospodarstwo, na 1 ha UR, na 1 maciorę w badanych gospodarstwach

Production and sale of porky cattle converted to: 1 farm, 1 ha of arable lands, 1 sow in investigated farms

Makroregiony	Stożeczny	Północno-wschodni	Północny	Południowy	Południowo-wschodni	Środkowo-wschodni	Środkowy	Środkowo-zachodni	Południowo-zachodni	Ogółem - średnio
Produkcja żywca w gospodarstwach brutto (kg):										
z maciorami	2515,72	3386,48	3247,91	4278,91	1938,88	2698,13	3252,41	6089,64	3046,75	3800,3
bez macior	425	496,59	730,59	730,38	909,96	495,53	917,91	1742,36	649,67	820,11
Produkcja żywca w gospodarstwach netto (kg):										
z maciorami	2449	3333,96	3191,59	4247	1927,09	2649,52	3172,9	6029,35	3001,25	3747,81
bez macior	423,27	489,72	711,88	725,92	908,24	495	905,64	1734,96	643,81	814,41
Produkcja żywca na 1 ha UR brutto w gosp. (kg):										
z maciorami	199,22	204,7	207,22	383,8	248,92	263,56	277,34	461,74	207,93	294,92
bez macior	66,79	52,95	78,4	110,71	147,08	73,16	159,92	192,89	75,57	110,43
Produkcja żywca na 1 ha UR netto w gosp. (kg):										
z maciorami	194,26	200,92	203,02	380,79	246,88	259,36	271,23	457,25	204,67	290,85
bez macior	66,43	52,25	77,06	109,48	146,88	73,13	157,64	192,31	73,82	109,68
Produkcja żywca brutto na maciorę (kg)	1623,45	1685,2	1879,71	1432,13	1269,68	1604,41	2198,72	1905,54	1799,85	1747,71
Produkcja żywca netto na maciorę (kg)	1580,77	1653,4	1843,03	1420,39	1255,68	1566,81	2148,26	1884,38	1763,01	1717,6
Sprzedaż żywca w kg na 1 ha UR w gosp. (kg):										
z maciorami	164,34	161,46	167,04	330,38	198,48	202,69	242,15	395,64	178,89	246,86
bez macior	59,47	17,1	63	71,22	146,06	38,32	167,3	158,24	57,19	91,23
Sprzedaż żywca na maciorę (kg)	1342,86	1186,17	1604,6	1228,23	1005,11	1329,46	1906,7	1612,99	1467,6	1436,76

przowego w poszczególnych makroregionach wykazują znaczne ich zróżnicowanie. Korzystniejsze wskaźniki uzyskały gospodarstwa zlokalizowane w zachodniej części naszego kraju, natomiast mniej korzystne — gospodarstwa położone we wschodniej Polsce. Z badań Runowski (7) wynika, że rolnictwo regionu środkowo-wschodniego wykazuje opóźnienie w procesie rozwojowym w porównaniu z regionem środkowo-zachodnim, wynoszące 10–15 lat. Przyspieszenie tempa wzrostu produkcji zwierzęcej (w tym żywca wieprzowego) we wschodniej części naszego kraju powinno się odbywać poprzez substytucję czynnika czasu przez czynnik kapitałowy.

WNIOSKI

1. Gospodarstwa utrzymujące maciory posiadały o 4,36 ha więcej UR w porównaniu z gospodarstwami nie utrzymującymi macior.

2. W badanych makroregionach wystąpiło duże zróżnicowanie liczby prosiąt urodzonych i odchowanych od 1 maciory. Wskazuje to na potrzebę podjęcia działań zmierzających do ograniczenia strat prosiąt.

3. Produkcja żywca brutto i netto w przeliczeniu na gospodarstwo w gospodarstwach utrzymujących maciory była ponad trzykrotnie wyższa w makroregionie środkowo-zachodnim w porównaniu z makroregionem południowo-wschodnim.

4. Produkcja towarowa żywca na 1 ha UR w gospodarstwach nie utrzymujących macior była 2,7 razy niższa niż w gospodarstwach utrzymujących maciory. Z kolei produkcja towarowa żywca na 1 maciore kształtowała się od 1005,11 kg w makroregionie południowo-wschodnim do 1906,70 kg w makroregionie środkowym.

PIŚMIENNICTWO

1. Głowacka J.: Hodowla świń w przedsiębiorstwach zrzeszonych w krajowym zrzeszeniu państwowych hodowli i obrotu zwierzętami. Przegl. Hod., 5, 1984.
2. Indywidualne wyniki rachunkowości rolnej gospodarstw chłopskich. Rok 1994, IERiGŻ, Warszawa 1995.
3. Jerzak M.: Ekonomika i organizacja produkcji zwierzęcej. PWN, Warszawa-Poznań 1972.
4. Orzechowska B.: Wyniki oceny użyteczności rozplodowej loch. Stan hodowli i wyniki oceny świń. Wyd. wł. Inst. Zoot., Kraków 1990.
5. Rocznik Statystyczny 1994.
6. Różycki M., Orzechowska B., Dziadek K.: Próba szacowania trendów genetycznych w wartości tucznej i rzeźnej świń w latach 1960–1984. Rocz. Nauk. Zoot., 18, 1991.
7. Runowski H.: Regionalne uwarunkowania rozwoju produkcji zwierzęcej. Wydawnictwo SGGW-AR, Warszawa 1990.
8. Surdacki Z., Zuba J., Wielbo E.: Wpływ skali produkcji żywca wieprzowego i wielkości gospodarstw indywidualnych na upadki świń. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. IX, Lublin 1991.
9. Thomson K.: The effect of dietary energy source during lactation on sow milk production and piglet performance. Anim. Prod., 52, 1991.
10. Walkiewicz A., Pękala H.: Wartość rzeźna tuczników skupionych z gospodarstw indywidualnych w województwie lubelskim w latach 1979–1980. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. I, Lublin 1983.
11. Walkiewicz A., Wielbo E., Stasiak A., Matyka S.: Wpływ cech rasowych na zawartość kwasów tłuszczowych w mleku loch. Univ. Mariae Curie-Skłodowska, sectio EE, vol. III, Lublin 1985.
12. Wyniki rachunkowości rolnej gospodarstw indywidualnych. Rok 1994, Warszawa 1995.
13. Żebrowski Z., Blicharski T.: Porównanie wyników tuczu i jakości tusz tuczników mieszańców. Rocz. Nauk Rol., s. B, t. 108, z. 1, 1992.

SUMMARY

The investigations were carried out at 839 farms keeping the accounts according to a macroregional system. The farms were divided into two groups, one — keeping the sows, the other — not keeping the sows. There were 2.35 sows kept at the farm on the average. The average number of piglets from 1 sow was from 17.17 in the south-east macroregion to 21.50 in the south-west macroregion. The above ratios stating sows productivity and porky cattle production in particular macroregions, show their considerable differentiation. Better ratios were gained at farms in the west part of Poland but the worse ones at farms of the east part of Poland.